

Språkpolitikk for UiO

Et universitet er et språksamfunn. Få andre samfunnsinstitusjoner har like store forskjeller mellom former for språkbruk som et internasjonalt orientert, forskningsintensivt bredde- og storbyuniversitet som UiO. Målet med disse nye retningslinjene er å styrke institusjonens evne til å dyrke og styrke det språklige mangfoldet som skal gjøre UiO internasjonalt ledende og samtidig ivareta dets rolle som grunnstein i det norske kunnskapssamfunnet.

Universitetets viktigste oppgave er alltid studentene. UiO må bruke språket på en måte som er til studentenes beste, for læring, personlig utvikling og senere yrkesliv.

I arbeidet med å utvikle språket på UiO, er det nødvendig å ha de viktigste funksjonene og rollene for øyet – også for å minne oss selv om hvor forskjellige de er. I forskningen er språket et ekstremt spesialisert og spisset *verktøy*, like avgjørende for gode forskningsresultater som måleinstrumenter og formler. I undervisningen utgjør språket vårt aller viktigste *medium* for læring og kunnskapsformidling. I administrasjonen er språket *handlingsledende* – det bestemmer hva vi kan få til og ikke få til. I tillegg er språklig kommunikasjon *forutsetningen* for et godt arbeidsmiljø og et sterkt universitetsdemokrati, for at ansatte og studenter på alle nivåer føler seg sett, inkludert og ivaretatt, og dermed bli i stand til å yte sitt beste.

Språk på UiO finnes ikke i entall, men i flertall. Norsk er og skal være dominerende som undervisnings- og administrasjonsspråk. Når det gjelder forskning, viser tall fra Språkrådets Språkpolitiske tilstandsrapport (2021) at 90 prosent av den vitenskapelige publiseringen fra norske institusjoner i 2019 var på engelsk. Begrepet som mer enn noe annet skal sette ord på og ivareta denne todelingen, er «parallellspråklighet». I sin mest generelle mening betyr parallellspråklighet at flere språk brukes samtidig innenfor et eller flere områder. Det ene språket slår ikke ut det andre, men språkene brukes parallelt. Universitets- og høgskolerådets språkpolitiske plattform (2007) har en mer presis og konkret definisjon: «Institusjonene bør utarbeide språkstrategier som sikrer parallellspråklighet, dvs. norsk som nasjonalt fagspråk og engelsk som internasjonalt fagspråk.» Mens en forskningsrapport om parallellspråklighet på nordiske universiteter (2014) definerer balansegangen ytterligere: «Innføringen av stadig mer engelsk språkbruk på universitetene, i undervisning, forskning, administrasjon osv., må ikke skje på bekostning av nasjonalspråkene (og andre fremmedspråk), og omvendt at en styrkelse av nasjonalspråkene ikke må skje på bekostning av bruken av engelsk».

Mange av parallellspråklighetens vanskeligheter og dilemmaer har vært livlig diskutert i de siste årene, som for eksempel: Hvis det aller meste av forskningen publiseres på engelsk, hvordan skal vi sikre oss at vi utvikler en norsk fagterminologi som også kan brukes på andre arenaer i det norske samfunnet, inkludert i offentligheten? Hvordan skal vi lykkes med å rekruttere internasjonale forskere og studenter hvis vi insisterer på at de i tillegg til å levere på faglig skyhøyt nivå, også skal lære seg norsk? Kan vi forlange av studentene våre at de skal kunne følge undervisning på et språk de egentlig ikke behersker særlig godt, enten det er norsk eller engelsk? Hva innebærer parallellspråklighet i praksis når det gjelder administrasjonsspråk? Og så videre.

Målet med disse språkpolitiske retningslinjene er ikke å løse alle disse dilemmaene, men gjøre det lettere å arbeide med dem på alle nivåer i institusjonen. Det aller viktigste retningslinjene kan bidra med, er å understreke at språkpolitikk er et institusjonelt ansvar, ikke noe som skal skyves over på den enkelte ansatte eller student.

Den 20. juni 2023 vedtok universitetsstyret prosess og mandat for arbeidet med ny språkpolitikk. Høsten 2023 nedsatte UiOs rektorat en komité som skulle utarbeide et utkast til språkpolitiske retningslinjer, som senere skulle sendes ut på høring på institusjonen. Komitéen begynte sitt arbeide i januar 2024.

Behovet for et slikt arbeide må sees i sammenheng med noen historiske utviklingstrekk. I mer enn tjue år har internasjonalisering vært et mål for UiOs virksomhet, både på forsknings- og utdanningssiden, i rekruttering og kvalifisering av både forskere og studenter. Dette har vært og er en vellykket politikk. I dag er UiO inne i en ny fase, der institusjonen må ta inn over seg konsekvensene og ansvaret som følger med det å være et internasjonalt og et internasjonalt universitet. Disse språkpolitiske retningslinjene er ment å inngå i dette arbeidet.

I sitt arbeid har komiteen tatt utgangspunkt i de eksisterende språkpolitiske retningslinjene, som ble godkjent av rektor i september 2010. I tillegg har vi vært opptatt av å se språkpolitikken i sammenheng med andre strategier ved UiO, deriblant Strategi 2030, Tiltaksplan for mangfold, likestilling og inkludering 2021-2024. Til forskjell fra Strategi 2030 har vi lagt mindre vekt på at norsk språk er et "kulturelt fenomen som skal bevares", og i stedet ønsket å fremheve norsk som bruks-, undervisnings- og forskningspråk. Vi har forholdt oss til gjeldende lover og regelverk, men har også fulgt arbeidet med Handlingsplanen for norsk fagspråk, og de pågående prosessene med lover og forskrifter. I arbeidet har vi også latt oss inspirere og informere av pågående språkpolitisk arbeid på andre institusjoner i Norden, i første rekke UiB, NTNU og Københavns universitet, så vel som forskning på parallelspråklighet og Språkrådets pågående arbeid for norsk fagspråk. Til sist i dokumentet foreslår komiteen noen tiltak som UiO bør sette i verk for å sikre at språkpolitikken blir fulgt i praksis.

Oslo 3. mai 2024

Helge Jordheim, leder

professor, Det humanistiske
fakultet

Anniken Hotvedt Sundby

stipendiat, Det utdannings-
vitenskapelige fakultet

Brita Langeid

kontorsjef, Det
samfunnsvitenskapelige
fakultet

Jan G. Bjaalie

prodekan for forskning og
innovasjon, Det medisinske
fakultet

Belinda Eikås Skjøstad

Hovedtillitsvalgt for
Forskerforbundet UiO

Hugo de Boer

forskningsjef, Naturhistorisk
museum

Solveig Martha Tynkkynen

universitetsstyrerepresentant,
Studentparlamentet

Regelverk

Regelverket for språk og språkbruk finner vi i [språkloven](#) og [universitets- og høyskoleloven](#) (trer i kraft 1. august 2024)

Overordnede prinsipper

- UiO skal ha en levende og tydelig språkpolitikk som utvikles og følges opp kontinuerlig både sentralt og på den enkelte enhet. Dette innebærer at språkbruk og språkvalg skal omtales og innarbeides i UiOs strategier.
- Oppfølgingen av språkpolitikken er et systematisk og målrettet ledelsesansvar, og skal ikke overlates til den enkelte ansatte eller student.
- Hovedspråket ved UiO er norsk. Norsk viser til både bokmål og nynorsk. Dansk og svensk er sidestilt med norsk. Engelsk er det primære ikke-skandinaviske språket.
- UiO skal legge til rette for en variert, balansert og godt begrunnet parallellspråklighet mellom norsk og engelsk.
- Språkpolitikken skal forvaltes til det beste for UiO og for den enkelte ansatte og student. Det skal legges til rette for lokale tilpasninger og bruk av skjønn der det er nødvendig, for å ivareta forsknings-, studiekvalitet og/eller arbeids- og studiemiljø.
- UiO som arbeidsgiver skal legge til rette for at ansatte tilegner seg den kompetansen i norsk og/eller engelsk som de behøver, for å utføre arbeidsoppgavene sine.

Utdanning

Språk er en avgjørende faktor når noe nytt skal læres. Språk i undervisningen påvirker læringsutbyttet, begrepsforståelsen, deltakelse, engasjement, læringsmiljø og gjennomføring. Språkvalg i undervisningen bør derfor først og fremst ta hensyn til studentenes læring. Samtidig handler språk i undervisningen også om inkludering og videre muligheter i utdanningsløpet. Å utdanne høyt kvalifiserte studenter ved UiO, innebærer at studentene lærer et norsk fagspråk de kan bruke i et norsk arbeidsliv, samtidig som de får støtte til å utvikle tilstrekkelige engelskkunnskaper.

- Norsk er hovedspråket i undervisningen. Unntak må begrunnes og forankres i fagmiljøet.
- Gjennom sine utdanninger skal UiO bruke, videreutvikle og styrke det norske fagspråket.
- I emnebeskrivelsene skal undervisnings- og eksamensspråk fastsettes. Studenter skal kjenne til sentral terminologi for sitt fagfelt på både norsk og engelsk. Hvordan det skal arbeides med norsk fagspråk, skal komme klart fram i emnebeskrivelsen.
- På internasjonale studieprogram er undervisningen på engelsk. Internasjonale studenter med opphold på et semester eller lenger skal få tilbud om innføringskurs i norsk språk. UiO skal tilby engelske emner til utvekslingsstudenter, også på bachelor-nivå.
- Masteroppgaver skal ha et sammendrag på norsk hvis oppgaven skrives på engelsk, og et sammendrag på engelsk hvis oppgaven skrives på norsk.

Forskning og formidling

UiO er et internasjonalt orientert forskningsintensivt breddeuniversitet. En gjennomtenkt språkbruk er forutsetningen for å realisere universitets ambisjoner om uavhengig, banebrytende og langsiktig forskning. Forskningsresultater fra UiO formidles både internasjonalt og til det norske samfunnet.

- Forskere og forskningsmiljøer skal ha frihet til å velge det språket som best tjener deres forskningsformål.

- UiO skal bidra til en kunnskapsbasert norsk samfunnsdebatt, og skal legge til rette for at forskerne får den støtten og de insentivene de trenger for å formidle forskningen sin på norsk.
- Fakultetene bestemmer hvilke språk som kan benyttes i en avhandling. Alle doktorgradsavhandlinger skal ha et sammendrag på både norsk og engelsk. I forbindelse med disputas skal det offentliggjøres både norsk og engelsk sammendrag for et allment publikum.

Administrasjon

Administrasjon skal sørge for at organisasjonen fungerer best mulig, og språkbruken skal bidra til å realisere dette målet. Ansatte og studenter skal få korrekt, tydelig, relevant og brukertilpasset informasjon som gjelder egen arbeids- og studenthverdag.

- Norsk er administrasjonsspråket ved UiO.
- Administrativt ansatte ved UiO skal ha tilstrekkelig skriftlig og muntlig kompetanse i både norsk og engelsk. UiO skal legge til rette for at ansatte kan ta kurs for å øke sin språkkompetanse.
- Fellesinformasjon til ansatte og studenter skal foreligge på både norsk og engelsk. Ansvar for dette ligger hos den som sender ut informasjonen.

Arbeidsmiljø, demokrati og inkludering

Menneskene er UiOs viktigste ressurs. Språk er nøkkelen til felleskap og viktig for arbeidsmiljøet. Et godt arbeidsmiljø sikres gjennom forutsigbarhet og helhetlige vurderinger om språkbruk og språkvalg. Parallellspråkligheten må forvaltes på en måte som ivaretar både kompetanse og deltakelse i universitetsdemokratiet.

- UiOs språkpolitikk skal praktiseres slik at den bidrar til å styrke arbeidsmiljøet for alle. Dette innebærer å integrere nytilsatte og fremme inkludering, mangfold og deltagelse. Oppfølgingen av dette er et ledelsesansvar.
- På møter i instituttstyrer, fakultets- og museumsstyrer og i universitetsstyret er språket norsk. Å stille til valg til disse styrene forutsetter tilstrekkelige norskkunnskaper.
- I møter og planleggings- og utviklingsarbeid på lavere nivå i organisasjonen skal det legges til rette for at alle kan delta, og språket skal tilpasses deretter. Strategier for dette må utvikles lokalt, slik at det er forutsigbart og klart for alle parter.
- Lokale språkstrategier skal gi anbefalinger for valg av språk i daglig kommunikasjon med kolleger og studenter, i uformelle fora og ved sosiale sammenkomster. Enhetene skal legge til rette for at ansatte kan bruke, øve og forbedre norsk språk.

Ansettelsesforhold

UiO er del av et internasjonalt kunnskapssamfunn og rekrutteringsmarked. Dette ligger til grunn for det språklige mangfoldet på institusjonen. Krav og forventninger til språkkompetanse skal være forankret i UiOs kjerneoppgaver forskning, undervisning, formidling og innovasjon.

- UiO skal ha en ansettelses- og nyansattpolitikk som tar høyde for det språklige mangfoldet, og ivaretar alle ansatte.
- Språk skal inngå som tema i medarbeidersamtaler der det er relevant.
- Nyansatte i faste vitenskapelige stillinger uten skandinavisk språkbakgrunn forventes som hovedregel å lære seg norsk på B2-nivå i løpet av 3 år. Norskopplæringen skal starte ved

ansettelse, og UiO skal gi arbeidsoppgaver som legger til rette for dette. Progresjonen kan tilpasses individuelle forutsetninger og behov.

- Innfasing i undervisningsoppgaver på norsk skal ha begynt 3 år etter fast ansettelse.
- UiO skal tilby stipendiater og postdoktorer uten skandinavisk språkbakgrunn norskopplæring etter behov. Tilbudet er frivillig, og skal være tilpasset den enkeltes karriereplan.

Anbefalinger og tiltak

1. Det er nødvendig med et bedre kunnskapsgrunnlag både når det gjelder den parallellspråklige virkeligheten og tilgang på kurs for ansatte og studenter ved Universitetet i Oslo. Arbeidet med en slik kartlegging bør starte med en gang, og foregå over tid.
2. Med bakgrunn i kunnskapsgrunnlaget, bør UiO bygge ut kurskapasiteten/kursporteføljen for studenter og ansatte, slik at UiO tilbyr en bred vifte av språkkurs internt, både lokalt og sentralt og i og utenfor arbeidstida. Det bør være en sentral pott til språkkurs, lokale språksatsinger og andre tiltak for ansatte.
3. UiO bør opprette et senter for forskning på parallellspråklighet og norsk som fagspråk, på egen institusjon, så vel som nasjonalt og internasjonalt.
4. UiO bør nedsette en fast komité, som forvalter UiOs språkpolitikk og kompetansehevingstiltak.
5. UiO bør gi støtte til ledere og miljøer som ønsker å utvikle lokal språkpolitikk.
6. Hvordan arbeide med norsk fagspråk i undervisningen bør inngå som tema på Uniped-kurs (universitetspedagogisk basiskompetanse).